

בלבד הרי הוא טמא.

חד לומר תוכו של זה, של כלי חרס בלבד, מטמא באויר, ולא תוכו של כלי אחר.

ואידך – "תוכו" ולא "תוך תוכו", שכלי שיש בתוכו אוכלים הרי הוא מציל אותם מטומאת השרץ שבאויר התנור. ולא רק כלי חרס מציל את האוכלים שבתוכו, משום שהוא ממין התנור ומחריב בו, אלא אפילו כלי שטף [כל הכלים שאינם כלי חרס, שיש להם טהרה בטבילה] מציל את האוכלים שבתוכו מלהטמא מאויר התנור, כי אף על פי שאין הוא ממין התנור הרי הוא "מחריב" בו בכך שהוא חולק מקום לעצמו, ונקרא "תוך תוכו!"⁽¹⁾

ובמהכרח שעיקר הפסוק בא ללמד על כלי שטף, שמחריב אפילו באינו מינו, כי אילו נכתב ללמד שכלי חרס מציל, דיינו שיכתוב הכתוב "כל אשר בתוך יטמא" והיינו יודעים שכלי חרס, שהוא מינו, מחריב בו, שהרי כיון שהוא ממין התנור ממילא לא יחשב ה"תוך" שלו כ"תוכו" של התנור. ומהו"ו יתירא שב"תוכו" נשמע שגזירת הכתוב היא שאפילו כלי שטף שהוא לאו – מיניו, גם הוא מחריב ביה, ויציל את האוכלים מלהכלל בתוך אויר התנור.

שנינו במשנתנו: כל הזבחים שנזבחו שלא לשמן א-ד כשרים. ומשמע, שלכתחילה בעיני עבודה לשמה ורק בדיעבד הם כשרים בעבודה שלא לשמה.

והוינן בה: **מנלן דבעינן לכתחילה⁽¹⁾ זביחה לשמה⁽²⁾?**

מקרא שאף לאו מינה ככלי שטף מציל מגזירת הכתוב כפירוש רש"י. אמנם רש"י בדבריו לכאורה סותר למה שביאר בעמוד א' שהחידוש בכלי שטף הוא שמציל אף שמקבל טומאה מגבו. וכאן פירש כתוס' לעיל שגזירת הכתוב שאף שאינו מינו מחריב בה.

1. רש"י פירש שהנידון הוא, מנלן דבעינן זביחה לשמה לכתחילה, וכבר הבאנו [ב ב הערה 1] שבמנחות [ב ב] הביא את הפסוק "ואם זבח שלמים קרבנו" כמקור לאיסור מחשבה שלא לשמה בקדשים. ובפשטות צריך לומר שכאן כוונתו לומר שאף אם אין חסרונו פוסל, מכל מקום יש איסור שלא לחשוב אמנם יתכן לפרש כפשוטו, שרק לכתחילה צריך לחשוב לשמה, והאיסור שנלמד ממקרא זה הוא מעשה איסור בעקירת הלשמה על ידי מחשבתו. ואילו לדברי הגרי"ז שמחשבתו פוסלת ואינה עוקרת את הלשמה מהקרבן, יתכן לבאר שהאיסור במחשבת שלא לשמה אינו מפני הפסול, אלא מפני שלא קיים המצוה, ולכן עצם המצוה נחשבת רק לכתחילה. ולהלן בסוף הסוגיא [ריש דף ה] נברר עוד את דברי רש"י.

2. כתב רש"י שאף שכבר נדרש לעיל [ב א] ממוצא שפתין

שאם ישחוט בשינוי בעלים, לשם אחר שחייב חטאת כמוהו, יפסל הקרבן, אבל ב"דלאו מינה", שאין האחר חייב חטאת כמותו, אין השחיטה עבורו פוסלת את הקרבן⁽¹⁰⁾.

רב חביבא רמי שינוי בעלים א"תוך תוכו" ומשני:

וכך הקשה: **ומי אמר רב – חטאת ששחטה בשינוי בעלים על מי שמחוייב חטאת כמוהו פסולה, על מי שמחוייב עולה כשירה! אלמא דמינה מחריב בה, דלאו מינה לא מחריב בה.**

והתניא: "תוכו" ולא "תוך תוכו", ואפילו כלי שטף מציל את האוכלין שבתוכו מלהטמא, אף על פי שכלי שטף אינו מינו של כלי חרס, ומוכח כי גם "לאו מינה" מחריב ביה?!

ומשני רב חביבא: ארבעה "תוכו" כתיבי בפרשת טומאת שרץ בכלי חרס. והיינו, שנכתבה בפרשה זו פעמיים תיבת "תוכו", וכיון שהיה אפשר לכתוב "תוך" בלבד, ונכתב "תוכו", נחשב כאילו נכתבה המילה "תוך" פעמיים. וכיון שנכתב פעמיים "תוכו", דרשינן פעמיים: תוך – תוכו, תוך – תוכו, והרי זה כאילו כתבה התורה ארבעה פעמים "תוך".

חד נכתב לגופיה, לחדש את הדין שאוכלין נטמאים מאויר כלי חרס,

וחד לגזירה שוה ללמד שגם הכלי נטמא מאויר, שאפילו לא נגע השרץ בכלי אלא היה תלוי באויר

10. נראה שהגמרא הוסיפה "שמחוייב כפרה כמותו" כדי להשמיע שאין שינוי בעלים פוסל מפני עצם השינוי והיינו פסול במחשבת הלשמה לבעליו, שהרי לכך די במחשבה לשם מי שמחוייב עולה, וגם בזה יחשב כמינה מחריב בה לענין שינוי. אלא שמחשבת שינוי בעלים היא מחשבה הנתפסת בקרבן לשם כפרת אחר תחת כפרת הבעלים, ועוקרת את שם הבעלים הראשון, ואין הקרבן שלו, אלא הוא בקרבן שאין לו בעלים, ולכן צריך מחשבה לשם מתכפר המחוייב כמותו, ואילו בכפרה אחרת נחשב לאו מינה.

ורש"י דקדק וכתב שחבירו דומיא ידידה בר מינה הוא ומחריב ביה לבטולי שמה, היינו ששינוי קודש פוסל את הקרבן ונשאר כנדבה לבעליו, כי אינו פסול גמור, אך שינוי בעלים אף שאינו פוסל הקרבן אינו נשאר לבעליו אפילו כנדבה, [ומתוס' לעיל [ב א] לא נראה כן שהרי העמידו את המושג בשינוי בעלים, ועל כך אמרו בגמרא שיהא נדבה].

11. **הקרבן אורה ביאר שרב חביבא לא תירץ כרב יוסי בר אמי, ששינוי בעלים נאמר קרא עליו ולא על חבירו דומיא ידידה, כי סבר שלשם מחוייב עולה כשרה משום שלא מינה לא מחריב בה, ולכן אין צריך קרא, ובהכרח שבתוך תוכו דרשינן**

שאינה נוהגת בשאר עבודות, ולפיכך החמיר בה הכתוב גם לעשותה לשמה. תאמר בשאר העבודות, שלא החמיר בהן הכתוב, ולפיכך גם אינן צריכות להעשות לשמה.

ומהי החומרה שבזביחה? — **שכן פוסלת הזביחה שלא לשם אוכלין בפסח** [שם זבח—שחט את קרבן הפסח במחשבה לשם אנשים שאינם ראויים לאכול קרבן פסח, כגון חולים או זקנים שאינם יכולים לאכול כזית בשר מהקרבן, נפסל הקרבן]. מזה שאין כן שאר עבודות הקרבן, שאם קיבל או הולך או זרק את דם קרבן הפסח במחשבה לשם אנשים שאינם ראויים לאוכלו אין הקרבן נפסל⁽³⁾.

אלא, דין עבודה לשמה בשאר עבודות נלמד לכל עבודה מפסוק מיוחד:

המקור שצריך לעשות קבלה לשמה —

אמר קרא "המקריב את דם השלמים" ו"הקרבה" היינו קבלת הדם⁽⁴⁾, ודרשין מיתור הכתוב שנקט הכתוב "דם השלמים" ולא "דם" גרידא — **שתהא קבלה לשם שלמים!**

תלוי בבעלים על הכפרה, וכפרה תלויה בוריקה בלבד, אבל המינוי בקרבן פסח, מצוותו שיהא בעלים בקנין ממון לגבי זכות אכילה בקרבן, והאכילה תלויה בשחיטה, ולפיכך מחשבתו שלא לאוכליו או שלא למנויו בשחיטה פוסלת, ואין צורך שיחשוב בשחיטה על הוריקה כמו בשינוי בעלים. [וראה תוס' בעמוד ב].

ומפני כך הוצרכו רש"י והשטמ"ק לבאר שבוריקה לא יהיה פסול של שינוי בעלים במחשבת אכילה — משום שבפסח הבעלות תלויה באכילה, ולכן יהיה סלקא דעתך שיחשב בכך שינוי בעלים, וביארו שאין מחשבת שינוי בעלים אלא במכפר, ואכילת פסח אינה מכפרת, ולפיכך השינוי בה תלוי בשחיטה שהיא פועלת את האכילה.

עוד משמע בשטמ"ק ששייך פסול שלא לאוכליו אף שאינם מנויים על הקרבן, וכן נקט רש"י בפסחים [סא א] לגבי ערלים שאינם מנויים, ועיי' תוס' רי"ד.

ולגבי גדר בעלות חולה וזקן בקרבן אף שאין ראויים לאכול, יעוין בהערות על תוס' [בע"ב, ד"ה מחשבה].

4. רש"י פירש שהקרבה זו קבלת הדם, ובטהרת הקודש הקשה מסוגיין על דברי תוס' בחולין [קלג] שכתבו שהקרבה היא זריקה, והוכיחו מדכתיב בפסוק זה "המקריב את דם השלמים ואת החלב" ובחלב לא שייך קבלה אלא הקטרה, ובהכרח שגם בדם לא מדובר בקבלה אלא בוריקה. וכן הקשה גם הגרעק"א [בגליון השי"ש שם].

ובשפת אמת ביאר שבאמת הקרבה וריקה היא, אלא שדיוק

ומבארין: **דאמר קרא "ואם זבח שלמים קרבנו"**. "זבח" לשון שחיטה הוא, וכך נדרש מקרא זה: **שתהא זביחה של קרבנו — לשם שלמים!**

ומקשינן: ומנלן ש"זבח" לשון שחיטה הוא? **ודילמא "זבח—שלמים" היינו שמייהו של כל קרבנות שלמים**, ואין מכאן לימוד שהזביחה תהיה לשם שלמים?!

ומתרצינן: לשון הפסוק מוכיח שהוא בא ללמד שתהיה שחיטת הקרבן לשמה. שהרי יש לדייק מהשינוי בלשונות הפסוקים, **מדכתיב בשאר העבודות "המקריב את דם השלמים"**, "הזורק את דם השלמים", **ולא כתיב בהו זבח—השלמים**, ואילו **הכא כתיב "זבח—שלמים"**, **שמע מינה** שאין השלמים נקראים "זבח שלמים", אלא בא הכתוב ללמדנו **שתהא זביחה לשם שלמים!**

אשכחן זביחה שצריכה להעשות לכתחילה לשמה. שאר עבודות [קבלה, הולכה וזריקה] מנלן שצריך לעשותן לכתחילה לשמה?

וכי תימא לילף שאר עבודות במה מצינו מזביחה, הרי יש מקום לפרוק: **מה לזביחה**, שיש בה חומרה

שאם לא עשה כמו שנדר, הקרבן אינו עולה לחובתו — לא מיפרשי ביה עבודות, והיינו שלא היינו יודעים שהכוונה לעשות את עבודות הדם לשמו.

ובשטמ"ק הקשה הרי כתוב "מוצא שפתיך תשמור ועשית" שמשמעותו בעבודת הדם, ולכן ביאר שיתכן לפרש הפסוק שלא ישנה ממה שאמר, אך מנלן שהכוונה על מחשבת לשמה. ועוד שבפסוק יתכן לפרש שמקיים מוצא שפתיך אף כשחושב באחת העבודות שלא לשמה, מכיון שבשאר העבודות חשב לשמה, והנידון בגמרא הוא מנין שצריך לחשוב לשמה בכל העבודות.

ולכאורה הנידון בשני הביאורים, הוא, אם הדרשה בסוגיין באה ללמד את עצם הדין שצריך לשמה בקרבן או שזה ידענו ממוצא שפתיך, ובאה הגמרא לברר מנין שצריך לשמה בכל עבודה, ואינה דין בהקרבת הקרבן גרידא.

3. רש"י ביאר שכונת הגמרא לפרוק מהשוטח לזקן וחולה שהן בעלי הפסח, ואין בהם פסול של שינוי בעלים, אלא רק שאינם יכולים לאכול, ואין מחשבה זו פוסלת בשאר עבודות. **ובשטמ"ק** הוסיף שאף אם אינם בעלי ולא נמנו עליו, אין במחשבה זו פסול של שינוי בעלים, כי שינוי בעלים הוא רק כששחטו לזרק דמו לשם אחר, ולא כששוטח לשם גרידא. ולכן אין מחשבה זו פוסלת בקבלה וזריקה, [וכן מבואר גם ברש"י בסמוך ד"ה שינוי, ולא שיתכפר בו אחר]. וכן חילקו תוס' בפסחים [ס"א] בין שינוי בעלים לשלא למנויו. וביאר הגר"י [בהלכות קרבן פסח עיי"ש] ששינוי בעלים

ומקשינן: ולכתוב רחמנא בקבלה בלבד שצריך לעשותה לשמה, ולילף שחיטה מינה, ולמה הוצרך לכתוב גם "זבח השלמים"?

ומתריצין: משום דאיכא למיפרך: מה לקבלה שהיא חמורה משחיטה, שכן פסולה עבודת הקבלה בזר ואשה⁽⁵⁾, ואילו שחיטה כשירה אפילו בהן, ולכן אי אפשר ללמוד שחיטה מקבלה, שהרי היא חמורה הימנה.

אלא, המקור שזריקה צריכה להעשות לשמה הוא מדקדוק לשון הכתוב:

אמר קרא "הזורק את דם השלמים", וממה שלא

ומתריצין: משום דאיכא למיפרך: מה לקבלה שהיא חמורה משחיטה, שכן פסולה עבודת הקבלה בזר ואשה⁽⁵⁾, ואילו שחיטה כשירה אפילו בהן, ולכן אי אפשר ללמוד שחיטה מקבלה, שהרי היא חמורה הימנה.

ומתריצין: משום דאיכא למיפרך: מה לקבלה שהיא חמורה משחיטה, שכן פסולה עבודת הקבלה בזר ואשה⁽⁵⁾, ואילו שחיטה כשירה אפילו בהן, ולכן אי אפשר ללמוד שחיטה מקבלה, שהרי היא חמורה הימנה.

אשכחן שחיטה וקבלה שצריך לעשותן לכתחילה לשמה. זריקה — מנלן? (אס)

[משום זרות]

אך יש לדון, שהכשר זר בבמה הוא משום שהעבודה בה אינה נחשבת "עבודה" ולכן אין בה גם פסול אשה, אף שהוא פסול בפני. ואם כן יתכן לומר שהיא כשרה בבמה אף אם פסול אשה חמור מפסול זרות ואינה נחשבת "עובד" כלל. והוא גופא נידון השטמ"ק בכריתות, שזר ודאי חייב על שחיטת חוץ כי נחשב "עובד פסול", והספק באשה אם הכשרה לעבודת במה מוכיח שנחשבת "עובד" כזר, או שבבמה אין כלל "עבודה". וראה נידונים אלו בהערות למשנה ולגמרא ריש פרק שני.

א. ראה לעיל [ב א הערה 13] שמו"ר הגרא"ל צידד שכל איסור מחשבת שלא לשמה בשאר קרבנות תלוי באיסור מחשבת שלא לשמה בזריקה. ולכאורה מסוגיין משמע להיפך, שהרי למדנו דין מחשבת לשמה בשחיטה וקבלה לפני שידענו דין זה בזריקה.

וביאר, שאמנם בתחילת הדין יתכן שלא תחייב התורה מחשבת לשמה בזריקה אלא בשאר עבודות בלבד, וזה הנידון בסוגיין. אולם מאחר שלמדנו דין לשמה בזריקה, והנידון באופן שכבר שחט שלא לשמה, אם מותר לחשב בשאר עבודות שלא לשמה, אז דינם תלוי בדין הזריקה שכל העבודות תלויות בהכשרה.

6. רש"י פירש שקבלה והולכה ישנן בחטאות הפנימיות, ואילו זריקה אין בחטאות הפנימיות שאין זורקין אותן על מזבח החיצון. ולכאורה תמוה שהרי ישנה במזבח הפנימי. ולכן ביאר בצאן קדשים שבחטאות פנימיות אין זריקה אלא הזאה באצבע, וגרס ברש"י שאין בהם "זריקת" מזבח החיצון, אלא זריקה באופן אחר.

ותמהו עליו בטהרת הקדש ועוד, שהרי בכל חטאות מזין באצבע, ואם כפירושו היה צריך לפרוק מה לקבלה ושחיטה שישנן בחטאת, וזריקה אינה אפילו בחטאת חיצונה. ולכן ביאר שדם חטאות פנימיות אסור לזרוק במזבח החיצון. ונמצא שאין זריקת כל הקרבנות חשובה כזריקת הפנימיות, מה שאין כן בשחיטה וקבלה שנעשות במקום שנעשות בחטאות הפנימיות,

הגמרא מדכתיב "דם השלמים" ומשמע שנקרא עליו שם דם שלמים כבר קודם זריקה, ובהכרח היינו על ידי שהתקבל לשם שלמים, והוסיף, שלפיכך לא למדה הגמרא בסמוך שהולכה בכלל קבלה מ"המקריב", אלא מ"הדקריבו" שהוא לשון הולכה, כי ב"המקריב" לא מדובר בקבלה כלל, אלא מ"דם השלמים" דרשינן שהיתה קבלה לשמה.

5. בשטמ"ק מחק תיבת "ואשה" ומשמע שסבר שאשה פסולה לקבלה משום זרות, ואינה פסול נפרד, ואילו לגירסתנו צריך לומר שהוא פסול נפרד, והפירכא היא משתי חומרות שיש בקבלה ואינם בשחיטה.

ובמנחת חנוך [שצ] הובאה בזה מחלוקת, שהרמב"ם [פ"ט מביאת מקדש ה"א] כתב איזהו זר כל שאינו מבני אהרן הזכרים, ומשמע שאשה בכלל זר. ואילו החינוך כתב שלא יעבוד הזר במקדש, כלומר כל מי שאינו מזרע אהרן, ומשמע שגם לא נפסלו משום כך, אלא מפסול נפרד, וראה עוד בפרשת דרכים [דרך מצוותיך ח"ג].

ובאתון דאורייתא [יט] הוכיח שאשה אינה חייבת מיתה על פסול זרות, ממה שאמרו בסמוך מה לזריקה שכן זר חייב מיתה, ולא הזוכרה שם אשה כמו בפירכא על קבלה, ובהכרח שעונש מיתה אין בה. אולם יתכן שמשם ראה להיפך, שלא נקט אשה שפסולה משום זרות, ואדרבא לגירסתנו בפירכא של קבלה זר "ואשה", יתכן להוכיח שאשה אין פסולה משום זרות ולכן אינה חייבת מיתה.

וראה בתוספתא [קרבנות פי"ג ה] שלא הוכשר בבמה אלא עבד משוחרר, ומוכח כי אף שזר מותר בבמה, עבד דינו כאשה ופסול בפני עצמו הוא. ובתורת כהנים [אחרי מות ט ז] שנינו שנשים ועבדים כשרים בבמה, ומוכח לכאורה שאין באשה אלא פסול זרות, ולכן בבמה כשרה שאינה צריכה זריקת כהן. [וכך מפורש בשטמ"ק כריתות ג א אות יד בהשמטות, שאשה כשרה בבמה משום שזר כשר בבמה א]

[וראה בספר מקור ברוך [א ב] שהג"ר מפוניבז' ביאר את דברי התוספתא [שם ה"ח] "בנו ובתו מקריב עליה", שאין הכוונה להתיר עבודת אשה בבמה, אלא שהבמה היתה שייכת למי שבנאה, וקא משמע לן שיכול להקריב בה גם קרבנות של משפחתו, ועי"ש שהוכיח שאשה פסולה בבמה, כי פסולה אינו

שם את דמו ולזרוק את הדם על המזבח, מבלי להוליכו כלל⁽⁸⁾.

אלא דין הולכה לשמה נלמד כדלהלן:

אמר קרא בפרשת הולכת האיברים והבאתם ממקום השחיטה אל כבש המזבח: "והקריב הכהן את הכל המזבחה", ואמר מר, "הקריב" – זו הולכת איברים לכבש⁽⁹⁾, שצריכה להעשות על ידי כהן בדווקא. ומוכח מכאן ש"הקרה" היא לשון הולכה. ומאידך תניא על הפסוק "ושחט את בן הבקר והקריבו בני אהרן הכהנים את הדם": "והקריבו", זו קבלת הדם [ולא הולכתו]. ואפקיה רחמנא לדין קבלת הדם בלשון הולכה [והקריבו]. למימרא דהולכה של הדם היא כדין קבלת הדם, שגם הולכה צריכה להעשות לשמה, וללמדנו דהולכה לא תפקה [אינה יוצאת] מכלל קבלה, על אף שהולכה היא עבודה שאפשר לבטלה.

נאמר "דם" גרידא אלא "דם השלמים", למדנו – שתהא זריקה לשם שלמים!

ומקשינן: ולכתוב רחמנא דין עבודה לשמה בזריקה בלבד, ולילוף לשאר עבודות מינה?⁽⁷⁾

ומתריצין: משום דאיכא למיפרך: מה לזריקה שיש בה חומרא, שכן חייב עליה זר הזורק את הדם מיתה. תאמר בשאר העבודות, שאין הזר חייב מיתה עליהן.

אשכחן כולהו [שחיטה, קבלה וזריקה] דבעינן לשמה, הולכה מנין?

וכי תימא לילף מכולהו, הרי יש לפרוך: מה לכולהו שהן נחשבות עבודות חמורות, שכן עבודתן היא עבודה מחוייבת שאי אפשר לבטלה, תאמר בהולכה, שאינה עבודה מחוייבת, שאפשר לבטלה. כי אפשר לשחוט את הקרבן בסמוך למזבח ולקבל

הוא חשבוות ולכן צריכות להעשות לשמה. ובקרבן אורה ביאר שהפירא היא על הזריקה של שלמים שממנה אנו למדים, והיינו זריקה שנעשית רק על מזבח החיצון, וכיון שאינה בפנימיות אינה דומה לשחיטה וקבלה שנעשות גם בפנימיות.

והגרבי"ד פורסקי ביאר על פי יסוד הגרא"ל מאלון [יז] שחלוק דין הזריקה בפנים, שאין מצוותו במתן הדם, אלא רק נקבע צורת ההואה היא על המזבח, והיינו כשם שמצינו שמוזה כנגד הפריכות ובין הבדים ואין הדם מגיע עליהם, כך היא גם זריקת הדם על המזבח הפנימי, שאמנם צריך ליתן עליו, אך אין זה משום מקום מתן הדם, אלא משום צורת מעשה ההואה, וחלוק ממתן דם במזבח החיצון שהוא כהקטרה, ואינו רק מקום למעשה זריקה. [וראה להלן לו. תוד"ה וקיי"ל]. ולכן נחשב שאין זריקה בפנימיות, והיינו שאין במזבח הפנימי מקום מתן דמים, אלא שנושים בו מעשה הזואה גרידא. וראה עוד להלן [טו. בהערה 5 לתוד"ה אלא]. וראה הערה נוספת להלן [ע"ב הערה 4 ב].

9. הגרי"ז [במנחות י א] דקדק מלשון הגמרא שעבודת ההקטרה מתחילה מעת שהגיע הקרבן לכבש, ואין ההולכה נמשכת עד המזבח, ולכן אמרו הולכת אברים "לכבש" ולא "למזבח". וכן דקדק במקדש דוד [ה' ב].

והוכיח כן מתוס' ביומא [מה ב] שכתבו שאין לינה מועלת באברים שעל הכבש, ולהלן [בכתבי הגרי"ז לך פז א] הביא בשם הגר"ח שהטעם שאין לינה מועלת באברים שהעלן למזבח, הוא, משום שנעשית בה מעשה העלאה שהיא כמו שהתחיל קצת בהקטרה, ואם כן מתקיימת העלאה בכבש. וראה בחידושי הגר"ש רוזובסקי [פסחים ס"ו טו ד – ז].

ובמקדש דוד הוכיח עוד מרש"י במנחות [שם] שכתב שהמפשיט ומנח על הכבש, אין לו חובת הולכה, ומוכח שמחכבש למזבח אין הולכה. ותמה מאידך שבעירובין [קד א] אמרו שבזקן מלח על הכבש שלא יחליק, ובשעה שמוליך אימורין לא ילך על המלח שלא יחצוץ ויפסול בהולכה שעבודה היא, ובפסחות יש לחלק ולומר שעצם ההולכה על הכבש הולכה היא, ורק מהכבש למזבח אינה הולכה, כי אינו צריך להוליך ברגלו, ודי בזריקה.

7. בהגהות מלאכת יו"ט הקשה למה לא פרכינן מה לזריקה שכן פסולה בשינוי בעלים מה שאין כן בשאר עבודות. ותירץ שעדיין לא למדנו פסול שינוי בעלים עד בסמוך. אולם בפשטות מסתבר שאין זו פירא, כי שינוי בעלים גופא ילמדו מזריקה לשאר עבודות.

8. להלן [יג א] שנינו מחלוקת בין רבי שמעון לרבנן אם יש פסול מחשבה בהולכה, ורבי שמעון מכשיר, כי אפשר לבטלה שיכול לעמוד בצד המזבח ולזרוק. וברעת רבנן שפסלו, הביא החק נתן [להלן טו א] שרש"י נוקט לפעמים שסברו שאי אפשר לבטלה, ולפעמים כתב שאפשר לבטלה ובכל זאת היא עבודה. והעיר שמסוגין משמע שהוא דין מוסכם לכלי עלמא שאפשר לבטלה, ודחה שדין הולכה תלוי במקום השחיטה,

ואשכחן שינוי קודש, שחייבים לשחוט את הקרבן לשמו ולא לשם קרבן אחר, שינוי בעלים מנלן שצריך לשחוט על מנת שיתכפרו בו בעליו ולא שיתכפר בו אדם אחר? [ולקמן מו ב שינוי במשנה שמחשבת שינוי בעלים פוסלת]⁽¹⁰⁾.

מה הפרש בין זה לזה? —

תודה קרויה "שלמים" שהרי היא מכלל קרבנות השלמים ולכן אינו נחשב כשינוי קודש כששוחטה לשם שלמים⁽¹²⁾, ואין שלמים רגילים קרויים "תודה". ולפיכך נחשב שינוי קודש כששוחט שלמים לשם תודה, ואין יוצאים באותם שלמים ידי חובת נדר. ומכיון שמקרא זה בא ללמד שתודה נקראת שלמים ושלמים לא נקראים תודה, אם כן, אין הפסוק פנוי לדרשו ב"אם אינו ענין" לשינוי קודש תנהו ענין לשינוי בעלים!?

ומתריצין: אגן, מ"זבח" קאמרינן. מיתור תיבת "זבח" דרשינן שאם אינו ענין לשינוי קודש תנהו ענין לשינוי בעלים. ואילו אבא חנין משום רבי אליעזר מ"תורת שלמיו" למד שתודה מיקרי שלמים ואין שלמים קרויים תודה.

ואמר רב פנחס בריה דרב אמי: אמר קרא "ובשר זבח תורת שלמיו" ותיבת "זבח" מיותרת היא ובאה ללמדנו שתהא זביחה לשם תודה. ולכאורה לימוד זה מיותר הוא, שהרי למדנו דין שינוי קודש מפסוקים אחרים כמבואר לעיל, ולכן אם אינו ענין לשינוי קודש, דנפקא לן מהתם, תנהו ענין לשינוי בעלים!

ומקשינן: וכי האי קרא של "ובשר זבח תורת שלמיו" להכי הוא דאתא? הא מיבעי ליה לכדתניא: "ובשר זבח תורת שלמיו" — אבא חנין אומר משום רבי אליעזר: בא כתוב זה ללמד — תודה ששחטה לשם שלמים כשרה, שאין זה שינוי קודש כלל ועלתה אותה תודה לשם חובה לבעליה. אבל

10. תוס' [על המשנה] כתבו שמחשבת שינוי בעלים מעכבת בעבודות רק אם חשב על מנת לזרוק שלא לשמו, והבאנו [בהערות שם] שהקרבן אורה נקט שגם לדבריהם, מצוות המחשבה לכתחילה לשם הבעלים היא בכל עבודה על עצמה, ולא שיחשוב לזרוק לשם בעליו.

ומדברי הרמב"ם [פט"ו מפסוהמ"ק ה"א] הוכיח המשנה למלך ששינוי בעלים מעכב בכל עבודה, ואף שלא חשב על מנת לזרוק לשם אחר, אלא רק על העבודה עצמה. ובזבח תודה [על הסוגיא להלן ט ב] ביאר דהיינו רק כשחשב שכפרת הקרבן תהיה לאחר, אבל מחשבה שהעבודה עצמה תהיה לשם אחר אינה פוסלת, עד שיחשוב על כפרת הקרבן שהיא בזריקה, אלא שאינו צריך לחשב לשנות בעצם מעשה עבודת הזריקה. [וראה להלן ט ב הערה 9 לתוס'].

ורש"י בסוגיין ביאר שהנידון הוא מנין שצריך לשחוט על מנת שיתכפרו בו בעליו ולא שיתכפר בו אחר, ואם נפרש כוונתו כהזבח תודה, תתיישב קושיית תוס' [בעמוד ב'] איך היה סלקא דעתך בגמרא ששינוי בעלים יפסול בשחיטה ולא בזריקה והרי אין שינוי בעלים אלא בחושב על מנת לזרוק, ולהג"ל יכול לפסול ככוונתו לכפרת אחר, וראה בהערה 7 על תוס' בע"ב. [ואולי רק בהוה אמינא פירש רש"י כן, ואילו כשנמצא מקור לשינוי בעלים בזריקה, ביאר שכל השינוי בארבע עבודות הוא כשמחשב על הזריקה, שהרי אמרו שמחשבין מעבודה לעבודה, וראה שטמ"ק בע"ב אות כ"ט].

ובאבי עזרי [שם] ביאר ששינוי בעלים נפסלת העבודה שחושב בה, כיון שהזריקה נגררת אחריה ונפסלת, ובה תלויה הכפרה, ואילו כשחשב לזרוק בשינוי, העבודה נפסלת משום שהזריקה היא צורך העבודה, ואינה מועילה בלא זריקה,

ובמחשבתו קבע שתפסל, ולפי זה אין חילוק בין חושב לשינוי בזריקה או לכפרת אחר, כי נמצא שהעבודה אינה נעשית לכפרה. [וראה הערה 15, ולהלן ט ב הערה 14 לגמרא].

עוד מבואר ברש"י [כאן ולהלן מו ב] שעל מחשבת שינוי בעלים יש רק פסוק אחד, על המצוה לכתחילה ועל הפסול בשינוי, ולא כשינוי קודש שנאמר בו שני פסוקים [כאן ולהלן, וכמבואר בתוס' על המשנה ובהערה 9 שם], והחילוק ביניהם הוא משום ששינוי קודש פוסל בגוף הקרבן, ועל כך צריך מקור מדרשא, אך שינוי בעלים כיון שכפרת הבעלים תלויה במחשבתו, נמצא שבמחשבתו גורם שלא יחשב כקרבן של בעליו כלל [כמבואר לעיל ג ב הערה 10] ופסול זה ידוע מסברא, ואין צריך אלא מקור שיחשוב לשם כפרת פלוני.

11. מלשון הגמרא מוכח כמבואר לעיל [בהערות 3–7 על המשנה] שמחשבת שינוי קודש כיון שהיא מחשבה על גוף הקרבן הרי היא פוסלת בגוף הקרבן לענין ריצוי, ולכן אינו עולה לבעליו לשם חובה, וכן מבואר ברש"י בפסחים [סב ב], ומפני כך אמרו ששלמים לשם תודה "פסולה", ופירש רש"י שלא עלו לבעלים לשם חובה, והיינו שאמרו [בסוף העמוד] שינוי קודש פסול בגופו, [ועיין בהערה 14 ובהערה הקודמת].

12. מו"ר הגרא"ל תמה, מה מועיל שנקראה תודה בשם "שלמים" והרי שוחט על מנת לעשותה כדיני קרבן שלמים, להביאה בלא לחם ולהרים חזה ושוק ולאכלה ב' ימים ולילה, ולכאורה הפסול תלוי במחשבה לשנות דיני הקרבן ולא בשמו גרידא, ותהא מחשבתו בתודה לשם שלמים כמחשב "לשם נמוך".

ואכתי מקשינן: הרי הפסוק "ובשר זבח תודת שלמיו" **מיבעי ליה** ללמד דין אחר, ואינו מיותר לשינוי בעלים, שהרי שנינו בתורת כהנים: "ובשר זבח תודת שלמיו ביום קרבנו יאכל" – למדנו לתודה שנאכלת ליום ולילה [בלבד]. **חטאת ואשם מנין** שאין נאכלים אלא ליום ולילה? **תלמוד לומר "זבח"**. ומשמע שייתור תיבת "זבח" בא ללמד על חטאת ואשם!?

ומשינן: **אם כן** שתיבת "זבח" נכתבה רק לצורך דרשא זו בלבד שחטאת ואשם נאכלין ליום ולילה, למה נכתב "זבח" בתחילת הפסוק? **נכתוב קרא "זבח"** בסוף הפסוק לגבי אכילה: **"ובשר תודת שלמיו – זבח** ביום קרבנו יאכל". ומייתור תיבת "זבח" נלמד שחטאת ואשם נאכלים גם הם ליום ולילה, ומפני **מאי** נכתב "זבח" בתחילת הפסוק? בהכרח **שמע מינה תרתי**: א, שחטאת ואשם נאכלין ליום ולילה, ב, שצריך לזבוח לשם כפרת בעליו⁽¹³⁾.

ומשינן: **אם כן** שתיבת "זבח" נכתבה רק לצורך דרשא זו בלבד שחטאת ואשם נאכלין ליום ולילה, למה נכתב "זבח" בתחילת הפסוק? **נכתוב קרא "זבח"** בסוף הפסוק לגבי אכילה: **"ובשר תודת שלמיו – זבח** ביום קרבנו יאכל". ומייתור תיבת "זבח" נלמד שחטאת ואשם נאכלים גם הם ליום ולילה, ומפני **מאי** נכתב "זבח" בתחילת הפסוק? בהכרח **שמע מינה תרתי**: א, שחטאת ואשם נאכלין ליום ולילה, ב, שצריך לזבוח לשם כפרת בעליו⁽¹³⁾.

מתודה שמשמע בסוגיין שאם עשאה לשם שלמים היא כשרה רק בדיעבד.

ובהכרח שנקבעו כמה סוגי שלמים, ולכתחילה צריך לעשות כל מין לשמו וכדינו, אך כיון שכולן נקראו בשם "שלמים" אף אם עשאן על מנת להקריבן כדינו סוג אחר כשר. ואין דין זה דומה לעולה לשם שלמים העשויים כעולה, אלא לעולה לשם עולה שדיניה שונים. ורק בנויר נאמר שיעשה לכתחילה "לשם שלמים" כי לא נקבע להם שם שלמים בפני עצמם. ובמנחות [מו א] משמע שבשחיטת תודה לשם שלמים שבה להיות שלמים ואינה טעונה לחם, עי"ש וצ"ע.

אמנם, חלוקה בזה מחשבת "לשם בעלים" שאין המחשבה על "שמו", אלא על פלוני הידוע לו או עומד לפניו, ולפיכך אין מחשבה ל"שם" אחר מעכבת. וכן מצינו בפירוש הטור לתורה [שמות לח ח] שביאר שהכהן היה רואה במראות הצובאות את האשה המביאה קרבן ומחשב לשם אשה זו אף שאינו יודע שמה. והסברא בזה כמבואר בהערה 10 ששינוי קדש הוא בגוף הקרבן, ושינוי בעלים מפקיע בעלותם, עי"ש.

13. מבואר בגמרא ששינוי בעלים נלמד משלמים, ושלמים אינם באים לכפר אלא לדורון, [ראה רש"י להלן כ"ט ב שבאים ליתן שלום בין ישראל לאביהם שבשמים], ונמצא שאם אינו מחויב כפרה, פוסלת בו מחשבה לשם אחר כמותו שאינו מחויב כפרה, אך כשמביא קרבן לכפרתו, כעולה לעשה וחטאת על כרת, הרי מצינו לעיל [ג ב] שאין שינוי בעלים פוסל בו אלא לשם אחר ממינו, דהיינו שחייב בכפרה כמותו, וכדברי **הרמב"ם** [פט"ו מפסוהמ"ק ד] שבעולה פוסל שינוי בעלים רק משום שאין לך אדם מישראל שאינו מחויב עשה. ולהלן [ו א] נרחיב במקומו.

[והוכיח כן, שהרי אם יאמר ששוחט עולה לשם שלמים, ויפרש שיעשנה ככל דיני עולה, וכן בשינוי בעלים, אם אמר לשם פלוני העומד לפניו, וקראו שמעון ובאמת שמו ראובן, מסתבר שיחשב כמקריב לשמה. ולא מצינו שדין הקרבן תלוי בשמו אלא בחטאת שקרויה על שם החטא שמכפרת עליו, וכדלהלן ז א (ורק לגבי שינוי בין חלקי הכפרה בחטא אחד שנינו בריש שבעות שכולם מכפרים על שם אחד, ראה כתבי הגר"ח לכריתות כז ב)].

ואמנם ההבנה הפשוטה היא שהמחשבה נתפסת לפי שם הקרבן, ואין אדם מחשב על עשיית פרטי הדינים. [וכן מבואר **בשטמ"ק** בתמורה [השטטות לרף יח א] שביאר כי הוצרך הכתוב לומר "רק קדשיך" ללמד שעובר בעשה על מותר אשם – שדינו עולה – לשם אשם, כי אין בו עשה של שינוי קדש משום שבתחילה היה שמו אשם, ומשמע כי אף שעשאו כדין עולה שייך בו שם אשם, [וראה להלן ה ב בביאור האבי עזרי. ומדברי רש"י שם בד"ה ההוא נראה להדיא ששינוי קדש הוא רק ל"שם" הקרבן. וראה גם לשון הרמב"ם פט"ו מפסוהמ"ק ד"ב בשינוי קדש של מנחה, ששינה מלשון המשנה ריש מנחות, ומשמע שאפילו בחושב לשם קרבן שדינו נמוך, צריך לחשוב על "שם" הקרבן האחר].

אך כדברי מו"ר מוכח ברש"י [ב"ק ה. ומקורו ממנחות מט א] שנקט דוגמא ל"מפגל" כנון ששחט חטאת לשם שלמים, והיינו משום מחשבתו לאוכלה ב' ימים ולילה, ואם כן יקשה כנ"ל. [ועי"ש בשטמ"ק לפני יהושע שדנו בכונות רש"י, וראה דברי הגר"ח שמואלביץ בספר הזכרון לזכרו עמ' קסד].

ולפיכך נראה על פי המבואר להלן [ע"ב] שאילו נייר נשחט לכתחילה לשם שלמים, דכתיב ואת האיל יעשה שלמים, אף שגם דיניו חלוקים משלמים, ולכאורה תמוה מה החילוק

אך כדברי מו"ר מוכח ברש"י [ב"ק ה. ומקורו ממנחות מט א] שנקט דוגמא ל"מפגל" כנון ששחט חטאת לשם שלמים, והיינו משום מחשבתו לאוכלה ב' ימים ולילה, ואם כן יקשה כנ"ל. [ועי"ש בשטמ"ק לפני יהושע שדנו בכונות רש"י, וראה דברי הגר"ח שמואלביץ בספר הזכרון לזכרו עמ' קסד].

ב. פסול שינוי קודש ישנו בארבע עבודות, שבכל אחת מארבע העבודות אם חשב שעושה את העבודה הזאת כשלעצמה לשם קרבן אחר [כגון שבעת הולכת הדם של עולה חישוב שמוליכו לשם שלמים] חל בו פסול של לא – לשמה.

מה שאין כן בשינוי בעלים, שמחשבת השינוי היא שיתכפרו בו בעלים אחרים, וכיון שאין כפרה אלא בוריקת הדם נמצא שרק אם יחשוב בעשותו את אחת העבודות שהוריקה תהיה לכפרת בעלים אחרים יפסול משום שינוי בעלים, אך אם לא יחשוב על הזריקה אלא רק ישחוט [או יוליך או יקבל] עבור בעלים אחרים לא יהיה כל פסול של שינוי בעלים, כי כל מהותו של השינוי הוא בכפרת בעלים אחרים ולא בעשיית העבודה עבורם.⁽¹⁵⁾

בשינוי בעלים לא תחלק בהן בין זביחה לשאר עבודות, ובכולן צריך לעשות את העבודה לשם כפרת בעליו של הקרבן.

אך על לימוד זה איכא למופרך, שאין להשוות דין שינוי בעלים לדין שינוי קודש, כי מה לשינוי קודש שכן יש בו ארבע חומרות שאינן קיימות בשינוי בעלים:

א. פסולו בגופו. מחשבה שלא לשמו בעבודת הקרבן מחילה פסול בגוף הקרבן עצמו, ואין היא חסרון בעשיית העבודה גרידא [חסרון בעשיית העבודה נקרא "פסולו בקודש" לעומת פסול שחל בקרבן עצמו שנקרא "פסולו בגופו"], ואילו מחשבת שינוי בעלים אינה אלא פסול במעשה העבודה. [ולקמן מקשינן "מאי שנא דקרית לשינוי קודש פסולו בגופו ולשינוי בעלים פסולו בקודש"]⁽¹⁴⁾.

צורה. וראה בקהילות יעקב סימן ב' באופן אחר.

15. מכאן הקשו על הרמב"ם כל נושאי כליו, איך כתב [בפ"ד ממעשה"ק ה"י ופ"טו מפסוהמ"ק ה"א] שצריך שתהיה מחשבתו בכל ארבע עבודות לשם הזבח ולשם בעליו, והרי כאן מוכח ששינוי בעלים אינו נוהג בכל ארבע עבודות. [ופירש רש"י שאינו נוהג אלא בוריקה] וכבר הבאנו לעיל את ביאורי הזבח תודה ואבי עזרי, [ראה הערה 10, והערות על תוס' במשנה]. ובמרכבת המשנה כתב שכוונת הגמרא ששינוי קודש שייך גם אחר שכבר שינה בעבודה אחת, ולכן הוא שייך בארבע עבודות, אך שינוי בעלים כיון ששינה פעם אחת כבר, אין הקרבן של בעליו ומותר לשנות שוב, ולא שייך איסור שינוי בכמה עבודות, וראה לעיל ב ב הערה 13.

ובמשנת רבי אהרן נקט שאם שחט במחשבת שינוי בעלים על מנת לזרוק לבעלים, אינו פוסל, עד שיחשוב בשחיטה עצמה במחשבת שינוי בעלים, ותפסל הוריקה ממילא כי נשחטה כסתמא לעבוד עבודותיה בשינוי, וממילא השחיטה עצמה כבר נפסלה, כי נעשית לשם זבח שלא יכפר [וכעין דברי אבי עזרי].

ונמצא לפי זה שכוונת הגמרא שאינה בארבע עבודות הוא באופן ששחטה בשינוי על מנת לזרוק לשמה, שבאופן זה בשינוי קודש פוסל. וכן משמע מדברי רש"י בפסחים [סא א] שפירש ששחט לשם אחר אינו נפסל, כי בשעת שחיטה אין דעתו על הוריקה אלא לבעליו, והיינו שמחשבת שינוי בעלים בשחיטה אינה פוסלת רק באופן שאין השחיטה גורמת שהוריקה תפסל.

ומו"ר הגרא"ל אמר, שהרמב"ם נקט שפוסל בד' עבודות רק לאחר המסקנא של הגמרא, אך בפירכא סברה הגמרא שאין ללמוד מסברא ששינוי בעלים יפסול בעבודה אפילו אם אינו חושב על הוריקה, לפי שהכפרה היא רק בוריקה, ומשום כך אינו דומה לשינוי קודש. ועוד פירש, שפירכת הגמרא היא, כיון

14. במנחות [מח] אמרו שכבשי עצרת שנשחטו שלא כמצוותן, פסולין [שהוקשו לחטאת], ותעובר צורתן [ימתינו עד שיפסלו בלינה] וישרפו. ופירש רש"י שמדובר בשינוי קודש שאין פסולו בגופו, ולכן צריך עיבור צורה, ובתוס' הקשו מסוגיין ששינוי קודש נחשב פסולו בגופו, [ולכן ביארו שמדובר בפיוגול, וכמאן דאמר שאפילו פיוגול טעון עיבור צורה כדי לשרוף]. ובשטמ"ק יישב דעת רש"י, שלא נחשב בסוגיין כפסולו בגופו אלא ביחס לשינוי בעלים, אך לא לענין חיוב בעיבור צורה.

והגרי"ז [בהל' פסוהמ"ק] צידד לבאר שמחשבת שלא לשמו פוסלת בקרבן לענין הקרבתו והוצאתו אך לא חל חלות פסול על הבשר, והשריפה בלא עיבור צורה נעשית רק כשנפסל הבשר. ודחה ביאור זה ממה שמצינו בחטאת ואשם שנשרפין מיד, מפני שמחשבת שלא לשמה פוסלת בהן.

ולכן ביאר שלא הוקשו לחטאת לענין פסול מחשבת שלא לשמה, אלא כיון שאינם עולים ולא נעשו כמצוותן, הוקשו לחטאת שלא יוכשרו בקרבנות נדבה בשאר קרבנות, ולפיכך אין פסול בגופן, כי פסול בגופו נחשב רק כשנפסל מעצם המחשבה הפוסלת, ולא כשאי אפשר להקריבו לנדבה.

אולם ממה שחטאת לשם חולין כשרה ואינה עולה לבעלים לשם חובה, משמע שלא כביאורו, כי משמע ששייך בה הקרבה בלי ריצוי, ובהכרח שמחשבת שלא לשמה פוסלת בה לגמרי, ומוזה למדו לכבשי עצרת, שהיה אי אפשר ללמוד ממנה שבלי ריצוי הקרבן פסול. וראה עוד בהערה בעמוד ב'.

וכבר הבאנו [לעיל ב ב הערה 4] שיש מקום לחלק בין כל הזבחים שאין חסרון לשמה מעכב בהם, ועבודת כשרה, ומחשבת שלא לשמה חלה בעבודתם ופוסלתם, אך בפסח וחסות שחסרון לשמה מעכב בהם, אין עבודתם שלא לשמה כשרה, ולא חל פסול בגופם על ידי המחשבה, אלא שנפסלו מחסרון הלשמה, ויתכן שכבשי עצרת שהוקשו לחטאת לא יחול בהם פסול, כי היות ולא נעשו כמצוותן נפסלה עבודתן ואין מחשבת פסול חלה בהן, ולכן לא ישרפו אלא בעיבור